

Пояснювальна записка
до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про
житлово-комунальні послуги» щодо скасування нарахування неустойки
(штрафу, пені) за несвоєчасне здійснення платежів за житлово-
комунальні послуги»

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Законом України "Про житлово-комунальні послуги" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 1, ст.1, із змінами) передбачено відповідальність споживача (колективного та індивідуального) за неналежне виконання договору. Відповідно до цього Закону України в разі несвоєчасного здійснення платежів за житлово-комунальні послуги споживач зобов'язаний сплатити пеню в розмірі, що встановлена в договорі, але не вище 0,01 відсотка суми боргу за кожен день прострочення. Загальний розмір сплаченої пені не може перевищувати 100 відсотків загальної суми боргу.

Щодо економічного аспекту наслідків практичної реалізації зазначених положень Законом України "Про житлово-комунальні послуги" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 1, ст.1).

В Україні протягом останніх п'яти років спостерігається неприйнятно високий рівень інфляції, зростання цін та тарифів на житлово-комунальні послуги.

На кінець лютого 2020 р. заборгованість населення зі сплати за житлово комунальні послуги (ЖКП) склала 66,7 млрд. грн., у тому числі: за постачання та розподіл природного газу – 28,6 млрд. грн; за постачання теплової енергії та гарячої води – 22,4 млрд. грн; за постачання та розподіл електричної енергії – 5,4 млрд. грн; за централізоване водопостачання та водовідведення – 4,8 млрд. грн; за управління багатоквартирним будинком – 4,6 млрд. грн.; за надання послуг з вивезення побутових відходів – 0,9 млрд. грн.

Водночас, загальна сума заборгованості за ЖКП кожного року зростає, а в умовах пандемії коронавірусу COVID-19, питання сплати населенням за ці послуги постає особливо гостро. Це найболючіша тема для українського суспільства, адже розмір плати за останні п'ять років зріс майже на 1000%, зокрема:

- на 984% зросла вартість опалення одного метра квадратного за останні п'ять років;
- кубометр блакитного палива для українців став дорожчий на 819%;
- кубометр холодної води підскочив у ціні на 516%.
- вартість електроенергії зросла у п'ять разів;

Існують різні підрахунки: приблизно 2-3 мільйони українців є трудовими мігрантами, а також одночасно за кордоном перебувають близько 2,5 мільйонів українців переважно працездатного віку.

За прогнозами Інституту демографії та соціальних досліджень Національної академії наук України, до 2031 року населення України скоротиться до 39,5 мільйонів осіб через трудову міграцію та імміграцію до інших країн, а чисельність працездатного населення України у віці від 20 до 64 років до 2030 року зменшиться на три мільйони осіб.

Наведене свідчить про серйозне погіршення рівня життя населення, що зумовлене високими темпами інфляції в останні десять років (за макроекономічною класифікацією – галопуючі темпи, тобто зміна цін більше, ніж на 10 відсотків на рік), падінням доходів громадян України, а також зростанням у десять разів (більше, ніж на 1000 відсотків за останні п'ять років) тарифів на житлово-комунальні послуги, що призводить до щорічного зростання заборгованості за ці послуги.

Водночас обмеження (припинення) надання відповідної комунальної послуги її споживачу незалежно від обраної моделі організації договірних відносин у разі непогашення в повному обсязі заборгованості за спожиті комунальні послуги протягом 30 днів з дня отримання споживачем попередження від виконавця призводить до значної кількості випадків позбавлення населення отримання житлово-комунальних послуг.

Щодо юридичного аспекту необхідності внесення змін до Закону України "Про житлово-комунальні послуги", пеня є різновидом неустойки (ст. 549 Цивільного кодексу України) (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356).

Законодавець введенням неустойки за несвоєчасне здійснення платежів за житлово-комунальні послуги прагне спонукати належне виконання умов договору та застосовує санкції до споживачів, які такі умови порушують.

Відповідальність споживача у вигляді неустойки, яка передбачена положенням Закону України "Про житлово-комунальні послуги" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 1, ст.1, із змінами) не виключає застосування правових норм, установлених у частині другій статті 625 ЦК України, що містить положення про те, що боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора повинен сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Інфляційне нарахування на суму боргу за порушення боржником грошового зобов'язання, вираженого в національній валюті, та трьох відсотків річних від простроченої суми полягає у відшкодуванні матеріальних витрат кредитора від знецінення грошових коштів унаслідок інфляційних процесів та отримання компенсації (плати) від боржника за неправомірне користування утримуваними ним коштами, належними до сплати кредиторів, тому ці кошти нараховуються незалежно від сплати ним неустойки (пені, штрафу) за невиконання або неналежне виконання зобов'язання, що закріплено в положеннях пункту 3 частини першої статті 96 ЦПК України.

Таким чином, при відсутності оформлених договірних відносин, але в разі існування прострочення виконання грошового зобов'язання зі сплати отриманих житлово-комунальних послуг, боржник несе відповідальність, передбачену частиною другою статті 625 ЦК України.

За таких обставин, до відповідальності боржників у вигляді перерахування заборгованості із врахуванням індексу інфляції, а також трьох процентів річних, законодавець Законом України "Про житлово-комунальні послуги" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 1, ст.1, із змінами) **ввів додаткову "стимулюючу" пеню в розмірі 0,01 відсотка від суми заборгованості за кожен день прострочення.**

Разом з тим Законом України "Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань" передбачено, що розмір пені, відповідно до статті 1 цього Закону, обчислюється від суми простроченого платежу та не може перевищувати подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла в період, за який сплачується пеня.

Водночас, відносини у сфері надання та споживання житлово – комунальних послуг між споживачами таких послуг та їх виконавцями є також і приватноправовими, а тому підлягають регламентації і нормами цивільного законодавства. Це означає, що відносини у сфері надання та споживання житлово – комунальних послуг повинні враховувати положення Цивільного кодексу України (ЦК), а саме приписів ч. 2 ст. 4 цього кодексу щодо примату норм ЦК перед нормами інших законів України у сфері правового регулювання цивільних відносин та ч. 3 ст. 6 ЦК щодо права сторін відступити у договорі навіть від імперативних норм цивільного законодавства.

Без належного врахування вказаних положень ЦК, просте скасування у законі «Про житлово – комунальні послуги» законної неустойки не призведе до неможливості встановлення такої неустойки договором, а визначені ч. 2 ст. 625 ЦК України проценти (3,6% річних) як можливий правовий наслідок для боржника, може бути змінено при укладанні відповідного договору, адже проценти, згідно ч. 2 ст. 625 ЦК мають значно суворіший для боржника правовий режим, порівняно з неустойкою (зокрема, такі проценти, на відмінну від неустойки, не можуть бути зменшені судом, за правилами ч. 3 ст. 551 ЦК).

Відповідно до ч. 1 ст. 548 ЦК виконання зобов'язання (основного зобов'язання) забезпечується, якщо це встановлено договором або законом.

В якості правової гарантії від зловживання з боку виконавців вказаних послуг, пропонується встановити обов'язок внесення до договорів про надання житлово – комунальних послуг умов про договоріну неустойку, пряму заборону нарахування неустойки (пені) на заборгованість за оплату житлово – комунальних послуг.

Враховуючи досить низьку платоспроможність основної маси населення України в сучасних умовах, а також постійне зростання цін (тарифів) на житлово – комунальні послуги, є доцільним обмежити розмір нарахувань на

заборгованість споживачів з оплати вказаних послуг, зокрема в частині сплати неустойки (пені).

2. Мета і цілі прийняття законопроекту

Недопущення зростання та накопичення боргів населення за житлово-комунальні послуги, подальшого збідніння населення України з урахуванням введених додаткових санкцій за несвоєчасне здійснення платежів за ЖКП у важких умовах економічної ситуації, що спричинено пандемією коронавірусу COVID-19 та світовою економічною кризою.

3. Загальна характеристика й основні положення проекту Закону

Законопроект пропонує виключити із Закону України "Про житлово-комунальні послуги" положення про нарахування та сплату неустойки (штрафу, пені) у разі несвоєчасного здійснення платежів за житлово-комунальні послуги та встановити обов'язок внесення до договорів про надання житлово – комунальних послуг умов про договоріну неустойку, пряму заборону нарахування неустойки (пені) на заборгованість за оплату житлово – комунальних послуг .

4. Стан нормативно-правової бази в цій сфері правового регулювання

Основними нормативно-правовими актами в цій сфері правового регулювання є Конституція України, Цивільний кодекс України та Закон України "Про житлово-комунальні послуги".

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проекту не потребує додаткових витрат із державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття акту

Прийняття законопроекту уповільнить зростання заборгованостей за житлово-комунальні послуги, призупинить подальше збідніння населення України, а також унеможливить введення додаткових санкцій за несвоєчасне здійснення платежів.

Народний депутат України

Павло Мельник

(посв. № 287)

СЕДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: МЕЛЬНИК ПАВЛО ВІКТОРОВИЧ
Сертифікат: 2B6C7DF9A3891DA104000000EC7C3D00D57DA501
Дійсний до: 21.07.2021 23:59:59

Апарат Верховної Ради України
№ 287д9/1-2020/116039 від 22.07.2020

152360